

Olasz-magyar főnévi valenciászótár

A szegei Grimm Kiadót már jól ismeri a magyar olvasóközönség. Kínálatukban megtalálhatjuk a nagy nyelvek kéziszótárait, útszótárakat, gyerekeknek és kezdőknek szánt szótárakat, s minden bizonnyal nagy érdeklődésre tart számot a tematikus szótárak összefoglaló nevet viselő sorozatuk, melynek új darabjaként 2005-ben jelent meg a több más közös munkát is jegyző szerzőpáros, Maria Teresa Angelini és Fábíán Zsuzsanna tollából az ,Olasz-magyar főnévi valenciászótár’.

A mű kiadását hosszú évtizedek kutatása előzte meg, hiszen a vonzatok problémakörét az olasz nyelv szempontjából feldolgozó első szótár 1981-ben látott napvilágot (Angelini, Maria Teresa – Fábíán Zsuzsanna: ,Olasz igei vonzatok’, Budapest, Tankönyvkiadó), majd az igei csoport vizsgálatát a melléknév szófájának elemzése követte (Fábíán Zsuzsanna: ,Olasz-magyar melléknévi vonzatszótár’, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó 1996; *Affranio, Roberto* – Fábíán Zsuzsanna: ,Magyar-olasz melléknévi vonzatszótár’, Budapest, 1996), végül pedig megszületett a harmadik fő szófaji csoport, a főnevek struktúráját elemző szótár.

A kötet élén hosszú bevezetés áll, mely nem csupán használati utasításként kíván szolgálni, hanem megosztja az értő olvasókkal azokat az elméleti és gyakorlati problémákat, amelyeket a mű szerkesztése során a szerzőknek tekintetbe kellett venniük, illetve meg kellett oldaniuk. A legfontosabb kérdés a címszavak kiválasztása volt. A szótárban szereplő 550 címszó kiindulópontja *Tullio De Mauro* ,Vocabolario di Base’ című munkája (Roma, Editori Riuniti, 1989), a szócikkek példaanyagát pedig elsősorban az internet szolgáltatta. A következő probléma az adott főnév vonzatstruktúrájának a meghatározása volt. Mivel a szótár nem csak tudományos céllal született, de segítséget kíván nyújtani a nyelvtanulóknak is, a szorosan vett vonzatokon túl találhatunk a kötetben különböző igékkel alkotott állandósult szókapcsolatokat, prepozíció funkciójú szószerkezeteket, illetve gyakorisági szempontból nem kiemelkedően fontos, azonban a két nyelvben eltérő vonzattal rendelkező, azaz a nyelvtanulás során tipikus hibákat eredményező főneveket is. Talán éppen ezen a ponton érdemes megjegyezni, hogy a nyelvtanulóknak mindenképpen nehézséget okozhat a példák magyar fordításának hiánya. Ez leginkább az állandósult szókapcsolatok értelmezésénél jelenthet gondot, hiszen a címszó magyar megfelelője nem igazít el e speciális struktúrák fordításában, melyeknek magyarzatát gyakran a kétnyelvű szótárak is mellőzik.

A szócikk élén az olasz címszó áll, a legtöbb esetben igei és melléknévi változatával együtt. A szócikkfej után következik az olasz szó magyar jelentése és olasz definíciója, utóbbi esetében szinonimikus vagy körülírással meghatározást találhatunk. A szócikkek két oszlopra tagolódnak: bal oldalon sorakoznak a vonzatstruktúrák, jobb oldalon pedig a szerkezeteket illusztráló példamondatok. A szintagmák felépítését leíró rövidítések magyarzatát külön jegyzékben kereshetjük meg. Egy-egy főnévhez kapcsolódóan, a vonzatok vizsgálatán túl a szócikkek tartalmaznak nyelvtani, szemantikai és a gyakoriságra vonatkozó információkat is.

A szótár mikrostruktúrájának bemutatásához kiválasztottunk egy problematikus címszót, mely a vonzatokon kívül állandósult szókapcsolatok és prepozíciós szószerkezetek alaptagjaként is előfordul. (1. ábra)

A könyvet lapozgató olvasóban felmerülhet a kérdés, vajon mennyiben hordoz más információkat, mennyiben nyújt többet egy vonzatszótár egy hagyományos kétnyelvű szó-

presa (prendere)

- 'azione di prendere, di afferrare, di catturare'
(= *megfogás, megragadás*)

~ di N q qc	la ~ della palla Lasciò la ~ della scaletta. Non mollò la ~ dell'avversario.
~ di N qc da parte di N q	La ~ di posizione da parte di Gaetano ci lasciò di stucco. La ~ del potere da parte del dittatore spaventò gli stati limitrofi.
~ su N qc	la ~ sul calcio della pistola la ~ sul volante/manubrio Una volta sicura la ~ sul pesce, sarà il momento di recuperarlo e finirlo con lo stiletto.

essere alle -e con N |q|qc| Il fiorentino è alle -e con un leggero affaticamento muscolare.
'cimentarsi con qc di particolarmente difficile, affrontare q'
Luca finalmente era alle -e con un tonno gigante.

venire alle -e con N |q|qc| Ora siamo in grado di venire alle -e con il tema di questa conferenza.
'scontrarsi, cimentarsi'
La prima cosa da fare è venire alle -e con l'uomo forte.

dar ~ a N |qc| E' fornita di sacche aerifere per dare ~ al vento.
a) 'dare la possibilità a qc di esercitare il suo effetto'
La sua concezione è stata studiata per non dare ~ alle valanghe.
b) 'fornire l'occasione e il pretesto per qc'
dar ~ alle critiche

- 'conquista, espugnazione di una città' (= *bevétel, elfoglalás*)

~ di N qc: località	la ~ di Buda da parte dei turchi
da parte di N q qi	La ~ di Bagdad da parte degli americani non segnò la fine della guerra.

- 'tenuta, adesione, attecchimento' (= *tapadás, rögzítés*)

~ di N qc su N qc	la ~ dell'ancora sul fondo La ~ della colla sulla plastica è scarsa.
----------------------	---

far ~ su N L'ancora fa ~ sul fondo.
|qc: determinati oggetti|
'mordere'
La scelta delle scarpe è fondamentale per fare ~ sul terreno.

avere/far ~//perdere la ~ su N |q|qi| far ~ sul pubblico, sul mercato
'colpire q // diminuire d'efficacia'
elementi destinati a fare ~ sul fanciullo
Le sue parole non hanno più ~ su di noi.
Apple perde la ~ sul mercato educational?

mollare/allentare la ~ su N |qc| mollare la ~ sul bordo della barca
a) 'non stringerlo più, lasciar correre'
mollare un attimo la ~ sui freni
b) 'non insistere più riguardo a qc*'
Forza Italia non molla la ~ sui 13 seggi ancora da assegnare alla Camera.
L'Iraq allenta la ~ sul costo del lavoro.

*Spesso negato.

1. ábra.

tárnál. A magától értetődő különbségeken kívül (a vonzatok megjelölése, a szintagmák struktúrájának felsorolása) vannak-e más eltérések a két mű között, vagy csupán a rendező elvek és a kiindulópont, azaz a formai jegyek differenciálják a feldolgozott anyagot? Érdeemes tehát kikeresnünk egy-egy szót mindkét szótárból, hiszen könnyen összehasonlíthatjuk a szócikkek tartalmát, s így talán választ is adhatunk a kérdésre.

A „presa” címszó esetében például a vonzatszótár három fő jelentés köré csoportosítja az információkat, a kétnyelvű szótár ellenben tizennégy jelentést különböztet meg, ami azonban nem jelenti azt, hogy a valenciaszótár szerkesztői leszűkítették volna a címszó jelentéseinek listáját, hiszen alaposan végigolvasva a szócikket, nagyjából ugyanazokat az ismereteket találjuk mindkettőben. A fő különbség az, hogy a kétnyelvű szótár szócikke inkább felsorolásszerű, míg a valenciaszótár csoportokba rendezve szemlélteti, s

együttal áttekinthetőbbé teszi a jelentéseket. A másik szembevetendő jellegzetesség az, hogy az állandósult szókapcsolatokat és a prepozíció funkciójú gyakori szó szerkezeteket a vonzatszótár elkülönítve kezeli, ami nemcsak nyelvészetileg indokolt, hanem azt is lehetővé teszi, hogy a nyelvtanuló könnyebben értelmezhesse az idiomatikus jelentéseket. Mindez tehát azt eredményezi, hogy a már meglévő metalingvisztikai ismereteket a vonzatszótár – logikus elrendezésének köszönhetően – megerősíti, egyértelműsíti, s ezzel magasabb szintre emeli a felhasználó grammatikai kompetenciáját.

Fábián Zsuzsanna és Maria Teresa Angelini „Olasz-magyar főnévi valenciászótár”-a jól áttekinthető, kimerítő magyarázatokkal szolgáló, széleskörű szakirodalmi áttekintésen alapuló munka, mely nemcsak a magyarországi nyelvészet jelentős eredményeként tartható számon, de minden bizonnyal sokat használt műve lesz az itáliai lexikográfiai kutatásoknak is.

Angelini, Maria Teresa – Fábián Zsuzsanna (2005):
*Olasz-magyar főnévi valenciászótár. Dizionario italiano-
ungherese della valenza dei nomi.* Grimm Kiadó, Szeged.

Kollár Andrea
Szegedi Tudományegyetem, BTK,
Újlatin Kultúrák Intézete, Olasz Nyelvi és Irodalmi Tanszék

Sokfunkciós angol egynyelvű szótár haladóknak, számítógépre

*A LONGMAN Dictionary of Contemporary English 4. kiadásának
2005. évi, 2 CD-vel együtt kapható változata a tradíciót megőrizve
nemcsak az angol szavak-kifejezések-szövegek megértését tekinti
céljának, hanem helyes angol szövegek előállításának hatékony
támogatását is.*

A gépi változat egyik alapjául szolgáló nyomtatott LDOCE valószínűleg ismerős mind az angoltanárok, mind sok, haladó szintet elért angolul tanuló számára. Főbb jellemzői: megkülönböztetve reprezentálja az írott és a beszélt nyelvhasználatot; egy szócikken belül a jelentések gyakoriság szerinti sorrendben szerepelnek; a külön szófajok önálló szócikket kapnak (de az azonos szófajú homonimák nem, tehát például a „colon” szócikkében együtt van a „vastagbél” és a „kettőspont” jelentés); a szövegprodukciónak támogatására a szócikkek mellett értékes bekeretezett információkat találunk, így a szavak használatához kapcsolódó nyelvtani tudnivalókat, fogalmilag szorosan kapcsolódó szavak együtteseit, a rokonértelmű szavak közötti helyes választást szolgáló tanácsokat; középen 16 oldalon többek között hasznos pragmatikai ismeretekkel találkozunk (például a meghívás, a meghívás elfogadása és visszautasítása, a bocsánatkérés, az egyetértés és egyet-nem-értés stb. nyelvi fordulataival), ez a segédlet a gépi szótárban nincs benne; a színek gazdag alkalmazása igyekszik vidámabbá tenni a megjelenést. Ismertetésünk célja a gépi szótár nyújtotta új lehetőségek bemutatása volna, de az adott terjedelmi korlátok között az összes funkciónak még a pusztán számbavételére sincs mód (e gazdagság ellenére nagyon könnyű a menükben eligazodni). Ezért azokra a lehetőségekre szeretném felhívni a figyelmet, amelyeket különösen hasznosnak találtam, valamint azokra a funkciókra, amelyek nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeimet. A 207 ezer szót-kifejezést és jelentést tartalmazó szótár egy közepes laptopon is elfér, installálása a CD-kről elronthatatlanul egyszerű.